

VISSZAEMLEKEZÉS

Az edelényi posta működése 1939 és 1946 között

Kovács István nyugalmazott postavezető főfelügyelő 1939 és 1946 között Edelényben volt postamester. 1983-ban postatörténeti pályázatot készített, melyből az Edelénnyel kapcsolatos részt az alábbiakban közöljük.

A Kereskedelem- és Közlekedésügyi miniszter 1939. május 27-én kelt 99684/39. IV. 1. sz. rendelete alapján a kassai postaigazgatóság 1939. október 26-i hatállyal a 18.631/1939. számú értesítésével megbízott az I. osztályba tartozó Edelény, távíróval és távbeszélővel egyesített postahivatal vezetésével postamesteri minőségben.

A felszabadulást megelőzően a magyar királyi posta forgalmi szolgáltatást a városokban állami (kincstári) alkalmazottak látták el, míg a nagyobb és kisebb községekben működő postahivatalokat kinevezett postamesterek vezették, szakkvizsgát tett postakiadókkal és kiegészítővel. Forgalmuk alapján I., II., III. és IV. osztályba sorolták a hivatalokat.

Edelényi megbízatásom kezdete a második világháborút megelőző időszakra esik, amikor a Felvidéket, a Délvidéket és Erdély egy részét visszacsatolták az országhoz, és a szakképzett munkaerő egy részét ezen területekre rendelték, hogy a magyar postai kezelést megismertessék az ottani dolgozókkal. Egyetlen férfi szakképzett tiszt munkaeörmöt katonai szolgálatra hívták be. Mindössze egy szakképzett munkaerő maradt a feleségem személyében. Arra kényszerültem, hogy a község lakosai közül három nő munkaeörmőt alkalmazzak, akik segítségünkre lesznek a nagy forgalmú hivatal mindennapi munkájában. Amíg nem rendelkeztek megfelelő gyakorlattal, addig nagy megterhelést jelentett számunkra a hivatal munkájának ellátása (telefonszolgálat, távírószolgálat, pénztár, felvétel, leadás stb.). Az éjszakai távbeszélő szolgálatot hónapokig egyedül láttam el. A nehéz körülmények ellenére panaszmentesen biztosítottuk a járási székhely postai ellátását.

Az I. osztályú postamesteri állással súlyos anyagi terhet is kellett vállalnom, a folyamatos postai szolgálat zavartalan ellátása érdekében. Az 1928-ban kiadott 15.465 számú KPM rendelet tartalmazta a Postamesterek Szolgálati Szabályzatát, melynek értelmében a hivatal működéséhez szükséges berendezési tárgyakat (író- és egyéb asztalok, szekrények, székek, kályhák, a váróhelyiséget elválasztó korlátok stb.) a postamester köteles biztosítani. Elődömtől, Bartha Károly postamestertől 3200 pengőért megvásárol-

tam a hivatal berendezési tárgyait. Ebben az összegben egy csukott karioalkocsi, (zárt csomagszállító lovaskocsi) egy pályaudvari rakodókocsi és egy hatéves ló ára is szerepelt. A fenti összeget csak bankkölcsonból tudtam előteremteni.

A háború után megalakult új kormány ismétlődő panaszaink nyomán 1947. január 1-től megszüntette a postamesteri intézményt, és valamennyi postahivatalt állami kezelésbe vett, így a dolgozók is állami alkalmazottak lettek.

A kedvezőtlen körülmények ellenére örütnünk új állomáshelyünknek, amelyet a Bódva folyó völgye és az azt övező dombos, vadregényes vidék igen meleggé varázsolt. Évi szabadságolásunk 1946-ig szóba sem kerülhetett. A gyengébb forgalmú napokon egymás helyettesítésével vált lehetővé, hogy 3-4 órára mentesíthetjük magunkat a szolgálat alól, amikor a kiségitők már kellő gyakorlatra tettek szert.

Sajnos nyugalmunkat és a község békés légkörét felborították az 1943-1944-ben lezajlott, megrázó, szomorú történelmi és társadalmi események, amelyek ismertetése több oldalt tenne ki, ezért csupán a járási főszolgabíró kirívó eljárását említem meg. Vitéz Bizony Emil igen kíméletlen járási vezető volt, aki összejövetelek alkalmával nem egyszer hangoztatta: „Nem tudjátok, hogy az Edelényi járásban két Isten van? Az Atyaisten és Bizonyisten!” Emberi mivoltából kivetkőzve számtalan embert, asszonyt és gyermeket is, olyan őszinte barátainkat, akiknek felmentésük volt, deportáltatta. Többek között az edelényi amerikai érdekeltségű kőszénbánya igazgatóját és öccsét. A hivatalnál őrzött cégjegyzési kivonat tanúsága szerint Jack von Margaret volt a bánya fő részvényese.

Velem szembeni viselkedése akkor változott meg, amikor 1944 nyarán felhívott telefonon azzal a kéréssel, hogy adjak neki egy zsidó rádiót a begyűjtött és a postán őrzött rádiók közül. Közöltem vele, hogy pirossal kétszer aláírt rendelet szigorúan tiltja, hogy sem a német, sem a magyar katonai parancsnokságnak nem adható ki rádió a legrövidebb időre sem. Erre az volt a goromba válasza: „Vedd tudomásul, akkor elvetetem karhatalommal!” Rájött azonban, hogy eljárása jogrendbe ütköző lenne, így nem adott utasítást a csendőrségnek.

Néhány óra múlva felhívatta távbeszélőn a kassai postaigazgatóság vezetőjét, dr. Margitfalvy főigazgatót. Amint az igazgatóságtól megtudtam, a következő volt a panasz: „Kérlek szépen, Kovács István postamester, akit én kitiűntettem az öt éves barátságommal, kérésemre kerek-perec megtagadta egy zsidó rádió kiadását akkor, amikor az oroszok Debrecen alatt vannak. Elromlott a rádióm, szükségem van rá.” Ugyanis a nyilasok a járás területéhez tartozó harminchat községből összeszedték a rádiókészülékeket. Mintegy kilencven százalékát az adóhivatal pincéjében, tíz százalékát a csomag-

raktárunkban helyezték el. A kíméletlen bánásmód miatt a legtöbb készülék nem volt üzemképes. A főigazgató válasza is negatív volt, a következőket mondta: „Sajnos köt minket is a felsőbb rendelkezés, én sem adhatok engedélyt arra, hogy a postamester kiszolgáltasson rádiókészüléket.” Az igazgatóság vezetője közlésére is az volt a válasza, hogy „Akkor elvetetem karhatalommal.”

Az 1944. október 15-én délben a rádióban elhangzott Horthy-nyilatkozatot követően vitéz Borbély-Maczki Emil főispánt kérte telefonon további felsőbb utasítás céljából. Aznap éjjel három órakor Mária nevű házvezetőnője kérte, hogy kapcsoljam Bizony legbensőbb barátját, Török József adótisztet, aki a Coburg hercegi kastélyban lakott. Közöltem vele, hogy nincs telefonja, nem tudom kapcsolni, mire megkérdeztem, hogy miért kéri ilyen időben? Elmondta, hogy két német tiszt felébresztette a nagyságos urat és elvitte. Két hét elteltével hazaengedték. Ekkor felhívott engem telefonon és közölte, hogy „Vegyem tudomásul, rendőri felügyelet alatt áll, a távbeszélőt nem használhatja, szereltessem le!” Tudomásul vettem, és az összeköttetést megszüntettem.

Három-négy nap múlva az irodám ablakán át láttam (A posta ekkor a jelenlegi ügyvédi munkaközösség épületében volt. – a szerk.), hogy Schneider József finkei földbérlővel hatalmas ládákkal megrakott szekéren, amelyet két ló húzott, elhajtanak. Az osztrák határ közelében orosz fogságba esett. Dicstelen pályafutása a váci fegyházban fejeződött be. Én a családommal együtt Edelényben éltem át a háború borzalmaikat.

December 13-án délben, Luca napján szabadult fel községünk a fasiszta megszállás alól. Családom még az óvóhelyen volt, én az első orosz harcost a hivatalom előtt üdvözöltem, aki barátságosan nyújtotta a kezét. Rövid idő múlva a harcosok nagyobb tömegekben érkeztek gyalogosan és különböző gépesített csoportokban. Az egyik gyalogos harcos benyitott az istállóba, kivezette a lovamat az udvarra és végigmustrálta. Én jeleztem, hogy postaló, ne vigye el, mire közölte: „V vojnye nyet pocsti, davaj na Berlin!” Azzal a kerten át elvágatott a cseh határ felé. Nem sajnáltuk az értékes állatot akkor, vigasztalt minket az a tudat, hogy épségben átvészeltük a nehéz időszakot. A hosszú ideig tartó háborús időszak után nyugodtabb nappalok és éjjelek váltották fel addigi gyötrelmes napjainkat.

Másnap, december 14-én délelőtt 10 órára a járási orosz parancsnok összehívatta a járási és helyi vezetőket, közölte, hogy az itteni harcoknak vége, és ki-ki a saját munkaterületén lásson munkához.

Tőlem azt kérte, hogy mielőbb létesítsek távbeszélő összeköttetést a helyi szervekkel és a parancsnoksággal. Pár soros igazolást adott, miszerint más munkára nem vehetnek igénybe. Első teendőnk volt, hogy Edelény, Borsod és Finke községekben a négykerekű kézikocsim segítségével össze-

gyűjtsük a fellelhető műszaki anyagokat (távbeszélő készülék, vezeték, porcelán szigetelők, tartóvasak, stb.). Ebben a munkában, fáradságot nem ismerve vettek részt Kacsvinszki József és Lipták Ferenc kézbesítő szaktársak. Belső hivatali forgalom nem lévén, én mint postaforgalmi dolgozó, magán-szorgalomból elsajátított műszaki ismereteim alapján több összetört távbeszélő készülék alkatrészeiből hét darab üzemképes készüléket állítottam össze. Egy kicsengetésre alkalmas készüléket sikeresen használtunk a németek által a központból az ablakon át különböző irányokba kihúzott vezetékek azonosítására. Néhány nap múlva Miskolcra kerékpáron megérkezett Sallai József távírda munkás, aki már elmúlt ötven éves, mégis rendkívüli ügyességgel közlekedett a háztetőkön és bontogatta szét a robbanások következtében szétszabdalt és összekuszálódott vezetékeket. Megérkezéséig két kézbesítőmmel a Lak község felé vezető távbeszélő vezetékekből (mert erre volt a legkevésbé sériült) lebontottunk mintegy négy km hosszú vezetéket, és a helyi hálózati anyaggal összekötöttük újrafelhasználásra. Ezzel Miskolc irányába a múcsonyi elágazásig, párhuzamosan pedig a kőszénbányáig négy és három kilométer hosszban építettük ki a légvezetéket félbetört és ép oszlopokra mínusz tíz fokos hidegben. Mászóvas hiányában létráról végeztük a munkát. A kézbesítőim a vezeték kihúzásában, a kézikocsi húzásában és egyéb munkákban segítettek. A tartóvasak és porcelán szigetelők pótlását és a vezetékek felerősítését én végeztem. Sallai szaktárs az említett vonalazonosításra alkalmas készülékkel a helyi hálózatról jelezte, hogy mely vonalakkal van összeköttetése a központunknak. Így a hat darab üzemképes készülékkel össze tudtuk kötni központunkat és az alábbi szerveket: 1. járási vezető, 2. orosz parancsnokság, 3. a Coburg-kastélyban elhelyezett szovjet tisztképző, 4. a helyi vezető, 5. a rendőrség, 6. a kőszénbánya. A Nemzeti Bizottság a helyi közigazgatási székhelyen működött, ahol a távbeszélő a rendelkezésükre állt. Az időközben megérkező műszaki brigádok feladata volt a Miskolc, valamint a bányavidék Múcsony, Sajókaza, Szuhakálló, Disznóshorvát (1950-től Izsófalva) és Rudabánya irányába az összeköttetés megteremtése. Az egyik brigád közölte a szomorú hírt, hogy Sallai szaktárs az egyik községben leesett a tetőről. Sajnos olyan sérüléseket szenvedett, hogy hosszas kórházi kezelés után sem tudott később munkába állni.

Felszabadulásunkkal életünk új szakasza kezdődött. A hivatal újbóli megnyitása minden különösebb nehézség nélkül megtörtént. Személyes jelenlétemnek köszönhető, hogy a belső műszaki berendezéseink, a távbeszélő központ és a távíró berendezés épségben megmaradt. A posta és saját értékeimet sikerült megmenteni.

Az arcvonal közeledtével mozgóposta már nem közlekedett, a befolyt pénzbevételeket a Miskolc 1. gyűjtő pénztárába már nem tudtam beszolgáltatni, így nagyobb mennyiségű készpénz gyűlt össze. A készpénz készletet,

továbbá a nagy mennyiségű postai és pénzügyi bélyegkészletet és az értékes nyomtatványokat vasládákban, nagyobb fazekakban és vödörökben a csürben és a disznóólakban elásva sikerült teljes egészében megmentenem.

Amikor a hivatali forgalmi szolgálatunkat megkezdtuk, elsőként a készpénzt, mint áthozott maradványt beállítottam a pénztárszámadásomba. Hasonlóképpen az értékcikk-készleteket is a megfelelő mérlegekbe. Mindezek már az új demokratikus kormányzatunk vagyonát képezték. Az értékes nyomtatványok (váltók, marhalevelek), pénzügyi bélyegek eladásából befolyt összegek bevételi forrásként jelentkeztek.

A háború mindenkiben mély nyomokat hagyott. A lakosság a kommunista, a szociáldemokrata és a parasztpártba tömörült.

Én 1945. március 8-án léptem be a szociáldemokrata pártba, amelynek szervezője, majd titkára Mezőssi Sámuel volt, aki Szakasits Árpád és Rónai Sándor elvtársakkal együtt ült börtönben a Tanácsköztársaság bukása után.

Kezdeti erőfeszítéseink az említeteken túl a következőkben foglalhatók össze:

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány felhívására mindhárom párt vezetőségével együttműködve, 1945 szeptemberében megalakítottuk az Edelényi Árubeszerző, Termelő és Értékesítő Szövetkezetet. Ennek egyik igazgatósági tagja voltam. Miután a nulláról kellett elindítani a szövetkezetet, elsőként a pártok vezetői és az igazgatóság tagjai rótták le belépési díjjaikat és váltottak üzletrészt. Aki nem rendelkezett készpénzzel, az ingóságainak áruba bocsátásából befolyt összeggel társult. Én a lószerszámaim és a kis homokfutó kocsim eladásából befolyt 35.000,- pengővel csatlakoztam az induláskor. Első lépésként vegyesáru boltot nyitottunk. Szövetkezetünkre hárult a központilag juttatott cukor, liszt stb. helyi és járási elosztása. Amikor a korábbi kételkedők látták, hogy belépésük nem jár rizikóval, tömegesen jelentkeztek a szövetkezetbe. Államosítási kísérletünk ekkor még korai volt és eredménytelen maradt. Megvásároltuk a Coburg herceg megbízottjának közvetítésével az uradalmi terményraktárt és más kisebb földszintes gazdasági épületeket. A szövetkezet igazgatóságának tagjai a munkájukat díjtalánul végezték. Az én feladatom az ellenőrzés, a leltározás és a pénztár kezelése volt. A később megalakuló Földműves Szövetkezet már jól működő és jelentős értékkel rendelkező szövetkezetet vehetett át. Bár a fentiek nem tartoznak a posta történetéhez, de mert a személyemmel kapcsolatos az és közérdeket képviseltek, az újjáépítés során szükségesnek tartottam megemlíteni.

1946. augusztus 26-án kelt felhívásban a Magyar Postások Országos Szakszervezetének miskolci kerületi titkára felkért a postások életkörülményeinek javítása érdekében végzendő munkára. 1946. szeptember 1-jén, Miskolcra történő áthelyezéssel az edelényi megbízásom alól felmentést kaptam.

(Gyűjtötte: Laki-Lukács László)